Szakonyi Károly

Nullás vércsoport és egyebek

Ötvenkilencben a diósgyőri Kohászati Művekben egy fiatal munkást súlyos égési sebekkel szállítottak a miskolci kórházba. A sajtó nagy szenzációvá növelte az esetet, a szolidaritás szép példája volt, ahogy az üzem dolgozói társuk megmentésére siettek, tömegesen jelentkeztek bőradásra. Dramaturg barátom, Gantner János bíztatott, hogy írjak az esetről filmet. Még csak néhány írásom jelent meg a lapokban, de abban az időben, ha az Élet és Irodalom közölt az embertől novellát, akkor annak híre ment a művészeti életben. A filmes világban nem léteztek pályázatok, ha támadt egy filmötleted, és akadt dramaturg vagy rendező, akinek az megtetszett, szinopszis alapján kaphattál megbízást a munkára. A diósgyőri esetről csak annyit tudtunk, amennyit az újságban olvastunk, de Jánossal elég meggyőzően adtuk elő a tervet. Már nem tudom, ki volt a Hunniában annak a stúdiónak a vezetője, aki áldását adta ránk. A pénztárban felvehettünk annyi pénzt (nem túl sokat, de az ötvenes években más értéke volt a forintnak), hogy néhány napra Miskolcra utazhassunk és kimehessünk Diósgyőrbe, megismerkedni a történtekkel. Gantner János lett a kijelölt dramaturg, és ha a forgatókönyvet elfogadják, Tóth János rendezheti a filmet. Így aztán hármasban kerekedtünk hatvan nyarán, szállást vettünk az Avas Hotelban, és másnap már jelentkeztünk is a Kohászati Műveknél.

Tóth János nem a közismert, zseniális Tóth Janó operatőrrel azonos, az én rendezőmet akkoriban főleg első asszisztensként foglalkoztatták, de váományos volt önálló filmkészítésre. Kissé korpulens, kedélyes fickó volt, kellemes útitársnak mutatkozott.

Nem kapkodtuk el a dolgot. Három vagy négy napot szántunk Diósgyőrre, illetve a filmgyárból kapott pénz elköltésére Miskolcon. Reggel hosszan kávéztunk a hotel rendszerint még üres éttermének a teraszán, aztán kivillamosoztunk a Művekhez, engedélyt kaptunk a munkahelyek megtekintésére, beszélgettünk öntőkkel, művezetőkkel, segédmunkásokkal, adminisztrátorokkal, és végül az üzemorvossal. Megtudtuk, hogy fiatal fiúval történt a baleset, ami ugyan a saját hibájából esett meg, de az üzem mégis helytállt érte. Talán annyit lehetett a Műveknek felróni, hogy a néhány napja ott felvett fiatalember nem kapott kellő munkavédelmi oktatást, pedig tűzveszélyes anyaggal dolgozott, a gyár udvarán kátrányozta a hatalmas vascsöveket. A szeles, hideg időben fázott, hulladék fadarabokból tüzet rakott, vigyázatlanságában a bemaszatolódott ove-

rallja lángra kapott, mire az odarohanók kiszabadíthatták belőle, teste nagy része megégett. Meg sem várták a mentőket, ponyvába csavarva Csepel teherautó platóján robogtak vele a kórházba. Másnap az üzemorvos felhívást intézett a kohó dolgozóihoz, hogy jelentkezzenek bőradásra. Megrendítően sokan jelentkeztek, közülük választották ki a nullás vércsoporthoz tartozó donorokat.

Délután a hotelban, amíg emlékeztető jegyzeteket készítettem, a két János lent sörözgetett az étteremben, de este együtt mentünk a bárba. Elképzelhető a miskolci bár azokban az években, a presszó alakult át éjszakai mulatóvá egy zongoristával (pianínó) meg egy dobossal, és az időnként hosszú tafota ruhában a mikrofonnál megjelenő kissé idősödő énekesnővel.

Hazatérve megírtam száztíz oldalon a képsornak is nevezhető novellát. *Ameddig a lángok elérnek* címet adtam a történetnek, utalva a szolidaritásra. A szüzsém szerint a fiatalember már az első napon megismerkedik egy vagány sráccal, aki bevezeti a kocsmák és presszók világába, a Szinva partján pedig egy éppen otthontalanná vált szövőlánnyal, ez lett a szerelmi szál, amiben természetesen a vagány srác majd belezavar. Öreg szakik meg egy fiatal házas cigányfiú, nagyképű teherautó sofőr (aki majd berobog vele a sebészetre) részeges vénember, ő fogadja be a kéglijébe – nagyjából ezek a szereplők forogtak a főhős körül. A baleset napjára (és okára) kellett egy konfliktus, a nagyképű teherautó-sofőr azzal tér vissza a városból, (ami nem igaz, csak bosszantás) hogy látta a szövőlányt a vagány sráccal, ezért lesz munka közben figyelmetlen, stb. A képsort elfogadták, szerződtünk némi előleggel a forgatókönyv kidolgozására, de hamar megtanultam a filmnél, hogy ez még nem jelent semmit, dolgozol, aztán kútba esik az egész. Emlékezetem szerint más se készített az esetből filmet.

A filmnovella ma is megvan, kissé oszladozó szélű lapokon, és a gépirat másolatának elhalványuló betűivel. A címlapján a dátum: 1960.

Két-három másik filmnovella, forgatókönyv is valahol a Hunnia pincéiben (vagy nem tudom, hol tárolták a visszadobottakat) foszladozott. Mindegyiknek Gantner Jancsi volt a dramaturgja. Ő a filmgyár alkalmazottja volt, maga is írt, Moldova Gyurival készítettek is egy vígjátékot (színes kópia) *Szerelemcsütörtök* címmel, a fiatalok lakásproblémáiról. Egy elveszett törpepapagáj megtalálása volt a feltétele a bérbeadásnak, de az illetők helyette egy nyúllal állítanak be, amit a házinéni nem akceptál. És elhangzik a méltatlankodó kérdés: *Miért? A nyúl nem ember?!*

Bácskai István – én még így ismertem a gimnáziumból, később, már sikeres rendezőként felvette hozzá a Lauró nevet –, Keleti Márton

első asszisztense volt. Filmeken törtük a fejünket, össze is hoztunk néhány sztorit. Az egyiket nagyon szerettük. Romantikus, de realista elképzelés volt, lakótelepi ház valamelyik emeletének ablakában az utcán arra menő fiatalember meglát egy csodálatos lányt, ellenállhatatlan vágyat érez iránta, bemegy a kapun, hogy eljusson hozzá, de mire felérne, különböző lakásokban különféle emberrel akad össze (a társadalom – hatvanas évek – jellegzetes figuráival, s azok problémáival), s míg ezeken az akadályokon (élményeken) át a magasba ér, már nem találja ott a nőt.

Tetszett a stúdióban, eljutottunk a könyvig, aztán talonba került. Pista néhány év múlva azt mondta, a lengyelek később készítettek egy hasonló mozit. Vannak ilyen titokzatos áramlások.

Aztán egy kőbányában játszódó históriára bukkantunk, azt is meg akartuk csinálni. Kaptunk rá megbízást és útiköltséget meg napidíjat, hogy ismerkedjünk a helyszínnel meg a kőbányászokkal. Gantnerral, Bácskaival hármasban elutaztunk Badacsonyba. A bazaltbányában együtt bámultuk a kőfejtők munkáját, fedezékből néztük a robbantást, beszélgettünk a *riccerekkel* (ők faragják a kockaköveket az utakhoz), aztán átmentünk Keszthelyre, kivettünk egy háromágyas szobát, most is nyár volt, a fiúk kimentek a strandra, én meg a kis Erika táskagépemen kopogtattam addig a sztorit. Az est azonban a bárban már az enyém is volt. Mindhárman beleszerettünk a mixernőbe, felváltva udvaroltunk neki a bárszéken ücsörögve, de volt választék a nőkben, nem kellett összevesznünk. Izgalmas történetet hoztam össze a nehéz munkát végző emberekről, de ha tetszett is a *gyárban,* (a Hunniát emlegettük is) semmi sem lett belőle.

Sokszor jártam így később is, amikor Gábor Pállal, Sára Sándorral, Gaál Istvánnak dolgoztuk egy-egy könyvön. Gábor Palival meg Sára Sándorral a Francia tanya című kisregényemből akartunk mozit csinálni, Pali aztán, mert nem fogadták el, megcsinálta a lelőtt bombázó gépből az Alföldre katapultált amerikai pilóta történetét, aki otthonos a csikósok között, mert otthon cowboy volt. Sára meg azért nyúlt volna a kisregényhez, mert akkoriban a volt, és még megszólítható hadifoglyokkal, köztük a francia fogságot szenvedőkkel készítgette az interjúkat. Ismerte a bábolnai gazdaság igazgatóját, kért tőle egy vadászházat, oda vitt le néhány napra, hogy abban a csendben dolgozzunk. Ami azt jelentette, hogy napközben a kukoricásban vadászott, én meg a ház teraszán írtam a forgatókönyvet. Majdnem lett belőle valami. Bajomi Lázár Endre lefordította franciára, mert szó volt koprodukcióról. Már a színészekről is tárgyaltak: Jeanne Moreau, Isabelle Huppert került szóba. Aztán ez is megfeneklett.

Nem folytatom. A Francia tanyát televízión megrendezte Radó Gyula. És egyébként is, csak tv-filmjeim vannak. A nagy moziig nem jutottam.

De azért jó volt elszórakozni vele. A *Ház* szüzséjéből született tíz év múlva az *Albérlet és filodendron* című hangjátékom. Semmi nem vész el, csak átalakul.

2021. március